

פר' אמור - האם יש חיוב להתפלל בציבור?

רב דניאל שטיין

א. רמב"ן (כ"ג, ב') - וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה.

ב. גמ' ברכות (ז:) - אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלווי אמר ליה, לא יכילנא, אמר ליה לכנפי למר עשרה וליצלי, אמר ליה טריחא לי מלתא, ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי צבורא לייתי ולודעיה למר, אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין.

ג. שו"ע (סי' רס"ג סע' י"ב) - אמר רוב הקהל קבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם.

ד. גמ' ע"ז (ד:) - רב פפא רמי, כתיב אל זועם בכל יום, וכתיב לפני זעמו מי יעמוד, לא קשיא כאן ביחיד, כאן בצבור וכו', אמר רב יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד, דלמא כיון דמפקיד דינא, דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי. אי הכי, דצבור נמי, דצבור נפישא זכותיה, אי הכי, דיחיד דצפרא נמי לא, כיון דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי. [תוס' (שם) - פי' ר"ת הא דמשמע הכא דמהני אפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדחי אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדאמרין בפ"ק דברכות (דף ו.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור].

ה. גמ' ברכות (ו.) - תניא אבא בנימין אומר אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה. [פרש"י (שם) - במקום רנה - בבית הכנסת, ששם אומרים הצבור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב].

ו. ס' עמק ברכה (ברכות קריאת שמע אות א') - דבאמת תפילה בציבור אינו כלל חיוב מצוה ככל מצות דרבנן, וראיה לזה מהא דאיתא בברכות (ז:): "א"ל ר"י לר' נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלווי א"ל לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי א"ל טריחא לי מילתא, ואם נימא דהוי חיוב מצוה ככל המצות המחוייבות מה טענה היא זו טריחא ליה מילתא, הא חייב אדם להשתדל ולטרוח במצות אפילו אם קשה לו הדבר, וע"כ מוכח מזה דתפילה בציבור מצד עצמה אינה מצוה ולפיכך אין שוב חיוב להתפלל עם הציבור, אלא כיון שאין תפילת היחיד נשמעת בכל עת אלא בציבור, ולפיכך צריך האדם להשתדל להתפלל עם הציבור כדי שתקובל תפילתו, וזהו כל הענין של תפילה בציבור.

ז. רמב"ם (פ"ח תפילה ה"א) - תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור.

ח. גמ' פסחים (מו.) - אמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש לגבל ולתפלה ולנטילת ידים ארבעה מילין וכו' לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו אפילו מיל אינו חוזר. אמר רב אחא ומינה, מיל הוא דאינו חוזר, הא פחות ממיל חוזר. [פרש"י - וכן לתפלה, אם מהלך אדם בדרך ובא עת ללון ולהתפלל, אם יש בית הכנסת לפניו ברחוק ארבע מילין הולך ומתפלל שם ולן שם].

ט. תשו' אגרי"מ (ח"ב או"ח סי' כ"ז) - הגנה להתפלל בעשרה הוא חיוב מצוה על האדם ולא רק הדור ומעלה בעלמא, דהא לפרש"י פסחים (מו.) וחולין (קכב.) מחוייב לילך עד ד' מילין כשהוא לפניו וכו' וגם מחוייב לחזור לאחריו עד מיל ונפסק כן בשו"ע (סי' צ' סע' ט"ז), עכ"פ כיון שחזינן שצריך לטרוח הרבה מוכרחין לומר שהוא חיוב מצוה על האדם להתפלל בעשרה.

י. גמ' ברכות (מז:) - מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה וכו' והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר לעלם בהם תעבדו, לדבר מצוה שאני, מצוה הבאה בעבירה היא, מצוה דרבים שאני. [פרש"י (שם) - להוציא רבים ידי חובתם בקדושה]. [רא"ש ברכות (פ"ז סי' כ') - ואפילו הוי מלתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי עשה דיחיד דלא מסתבר לי דמיירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פרשת זכור שהוא מן התורה דמשמע דבכל ענין איירי]. [ח"י הרמב"ן גיטין (לח:) - הא דאמרין מצוה שאני. תמהני וכי מפני מצוה להתפלל בציבור דחו עשה שבתורה ואפשר שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא ליתן להם מתנות חנם כענין דכתיב בגוים לא תחנם, אבל כשהוא משחררו מפני שנותן דמי עצמו או משום מצוה וצורך הרב דליכא חנינה מותר].

יא. גמ' ברכות (ח.) - מאי דכתיב אהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר רבי חייה בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצילנא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייה בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו

אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. [רבינו יונה (ד: בדפי הרי"ף) - פירשו רבני צרפת ז"ל שאפי' בלא עשרה היו עושין כן מפני שיותר נכון להתפלל יחידי במקום ששם קביעות התורה יומם ולילה מלהתפלל בבהכ"נ בצבור כדאמרינן אוהב הקדוש ברוך הוא שערים המצוינין בהלכה יותר מבתי כנסיות ורבינו משה ז"ל פירש שלא אמרו אלא בעשרה וא"ת כיון שבעשרה היו מתפללין מה חידוש בא להשמיענו שחשוב מקום קביעות התורה יותר מבהכ"נ שהרי כמו בבהכ"נ עושין יש לומר שבא להשמיענו שאע"פ שבבהכ"נ מתקבצין הרבה בני אדם וברב עם הדרת מלך אפי' הכי יותר היו רוצים להתפלל בעשרה בלבד בבית מדרשם מלהתפלל בבהכ"נ עם הצבור].

יב. שו"ע (סי' צ' סע' י"ח) - בית המדרש קבוע קדוש יותר מבהכ"נ ומצוה להתפלל בו יותר מב"ה והוא שיתפלל ב"ה. הגה: וי"א דאפי' בלא י' עדיף להתפלל בבה"מ הקבוע לו.

יג. גמ' תענית (ח.) - אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר נשא לבבנו אל כפים, איני, והא אוקים שמואל אמורא עליה ודרש ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזבבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, ואף על פי כן והוא רחום יכפר עון וגו', לא קשיא כאן ביחיד, כאן בצבור.

יד. גמ' ברכות (כא:) - אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל, ואם לאו אל יתפלל, רבי יהושע בן לוי אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור לקדושה יתפלל, ואם לאו אל יתפלל.

טו. משנ"ב (סי' צ' ס"ק ל') - משמע בע"א דף ד' ע"ב דאם מתפלל מוסף בשעה שהצבור מתפללין שחרית לא מיקרי בשעה שהצבור מתפללין ואם מתפלל עמהם בבהכ"נ מיקרי תפלת הצבור.